

“ЦЕ БУЛО МІСТО, ЯКЕ З УСІХ ВИДІВ АНАЛІЗУ НАЙМЕНШЕ ПІДДАВАЛОСЯ ЛОГІЧНОМУ”

В. Даниленко. *Місто Тіровиван. Оповідання. Повість. – Львів: Кальварія, 2001. – 266 с.*

— А чому в Тіровивані все навиворіт?

— Бо така ця земля... Якщо небо й дасть їй ключа від камери, то її люди далеко від буцегарні не зайдуть, так і будуть блукати навколо тюремного муру.

— А чого далі муру не підуть?

— Бо їхній дім – тюрма”.

Володимир Даниленко — відомий український письменник сучасності, кандидат філологічних наук, лауреат Літературного конкурсу гумору та сатири у Філадельфії (1995), літературних премій імені Івана Огієнка (1999) та “Благовіст” (1999), організатор ряду конкурсів молодих письменників.

“Місто Тіровиван” – дебютна книжка прозаїка, хоча митець активно друкувався в різних українських та зарубіжних антологіях і періодичних виданнях 90-х рр. Збірка складається з 16 новел, різних за тематикою і стилістикою, і повісті у новелах “Усипальня для тарганів”; оформлена чудовими ілюстраціями Сергія Момота в дусі видавництва “Кальварія”, чергова книга котрого – симбіоз літератури і малярства. Художні твори в книзі різноманітні за жанрово-стильовими ознаками. Так, представлено власне новели (наприклад, “Місто Тіровиван”, “Тепле пиво”), новелу-пуант (“Кімната з цикламенами”), новелу-настрій (“Монолог самотнього каменя”), новелу-спогад (“Віолетта з драндулета”), іронічно-сатиричні оповідання (наприклад, “Дзеньки-бреньки”), оповідання-народію (“Тір-лір-лі”), химерні новели (наприклад, “Чорні хрящі”, “Солом’яний пан”), “драмоновелу” (“Свято гарбузової княгині”) тощо. І все ж це не

проста сукупність творів малої прози, а цілісна система, об’єднана ідейними настановами. Елегійність, символізація, часто-густо небуденний погляд на буденні явища, міфопоетика й алегорія пронизують авторський стиль В. Даниленка. Ідейно-емоційна тональність творів засвідчує, що письменницьке світовідчуття далеке від гармонійно-ідилічного, воно здраматизоване соціальними катаклізмами, які стають причиною роздвоєння особистості, джерелом її дисгармонії.

Визначити, до якого художнього напрямку тяжіє письменник, непросто. В одних текстах превалює сумно-іронічна інтонаційність, майстерно пов’язана з елементами езотерики і сугестії, в інших проблеми етичного вибору співіснують з химерними візіями, а міфологічні мотиви – з посиленою увагою до людської душі, в третіх – на передній план виходить алюзійність і підкреслена літературність. Письменник володіє майстерністю концентрації матеріалу і компактності композиції, а це є головними ознаками новелістичного жанру, вміє будувати новелістичну інтригу, “тримати” читача, а це є запорукою того, що книга буде читабельною. Головний конфлікт всієї збірки – невідповідність між високими мріями і реальною дійсністю, з’ясування джерел цього конфлікту і пошук можливих шляхів його розв’язання на рівні індивідуального самоототожнення зі світом. В одних оповіданнях помітне роздвоєння героя, увага до чуттєвого сприймання світу, фіксація вражень, настроїв, що засвідчує імпресіоністичне начало в текстах (“Кієвській мальчик”). Сам автор у відомій антології “Квіти в темній кімнаті”, де було представлено кілька новел з майбутньої збірки, оголосив себе “неоімпресіоністом”. Ніна Герасименко ряд новел В. Даниленка відносить до лірико-романтичних, решту – до зразків “магічного реалізму”. Валерій Шевчук цілу низку Даниленкових текстів зараховує до готичної прози. Очевидно, таке різноголосся пояснюється тим, що твори друкувалися розпорошено в періодиці. Зараз же, коли вийшла друком ціла збірка, можна не сумніватися, що В. Даниленко – представник “нової хвилі” в сучасній українській прозі, а новели його можна вважати постмодерними, адже вони включають елементи різних стильових напрямків, включають культурно “паразитуючі” радянські архетипи. Сама назва збірки – “Місто Тіровиван” (місто навиворіт) засвідчує, що це продовження теми постмодерністських

ре-креацій і пер-верзій: представлено інший світ, де життя вирує, але навиворіт, і навіть людська душа є іншою – вивернутою, недаремно новела з однойменною назвою відкриває книгу. А можливо, це авторська настанова освітити власну картину світу чито пародійним променем, чито химерним. Більшість героїв почуває себе незатишно в цьому місті: якомога швидше хочуть втекти з нього Іра і Вадим (“Чорні хрящі”), “Подалі від міста”, – волає герой з новели “Монолог самотнього каменя”, не з власної волі блукає містом за власноруч виведеною формулою Яків (“Зачаровані ходом”). В цьому місті все наче у кривому дзеркалі. Навесні його заплутали довгі черги і люди, які “міряли шуби, шапки, купували ковзани, лижі, дитячі санчата”. А влітку воно “повно півоній, гасел, дешевого червоного вина... та інших червоних речей”. Восени, “в дусі сезону” корчували осокори і садили карячкуваті берізки, взимку ж розпочиналися “планові земляні роботи, а в крамниці завезли помічну олійку від сонячних опіків, емульсію від комарів, купальники та солом’яні капелюшки”. Ну чим не іронія на непризабуту ще радянську дійсність, де життя навиворіт було нормою?

Безперечно, урбаністичні мотиви претендують на те, щоб бути центральними в цій книзі, проте не менш вагомим є й образ-символ тарганів (мух, комарів, павуків, інших комах). Письменник висміює радянську свідомість, яка в’їлася в людське нутро, і не одне покоління ще страждатиме від цього; позбутися її практично неможливо, наче тарганів, яких ніякими засобами не відцуратися, хіба що тимчасово. Особливо показова в цьому відношенні повість “Усипальня для тарганів”, де цей символ стає провідним. Твір показує крах індивідуальності, котра намагається вберегти своє внутрішнє “я” від втручання соціуму і держави. Зовні розпорошені, новели, усе ж, об’єднані сюжетно, представляючи картини життя маленького містечка Житомир. Розповідь ведеться від першої особи, крізь призму якої читач може спостерігати за пострадянськими реаліями, виписаними натуралістично: постають лабіринти гуртожитських коридорів, черги, де “жодного живого обличчя. Всі якісь у собі, як сир у варенику”, міське дно – Житній базар, сповнений “підозрілих запахів” і, звичайно, таргани і комахи, які, здалося, існують всюди – на кухні, в кімнаті, в засміченій дійсністю душі. Зображально-пластична описовість тільки підкреслює гострий, непримиренний

конфлікт особистості, котра в радянському соціумі не може реалізувати свої високі прагнення; це підсилюється високою напругою психічних переживань більшості героїв повісті, елементами драматизації, створенням візійних картин-кадрів, кожна з яких – окрема новела. Але, тим часом, кожний зосібна взятий твір можна зрозуміти тільки в системі: чи-то повісті, чи-то цілої книги. Тільки естетичне проникнення в цілісну художню картину письменника, названу "Місто Тірівиван", дає повне уявлення про це, і митець, безсумнівно, сворив її для свого – проникливого читача, який здатний оцінити і багатоканальні асоціативні зв'язки, і складну символіку збірки.

Тетяна Шевченко